

**Montserrat Roig, *L'agulla daurada*. (fragment del capítol "Història d'una simfonia"). 1987, Barcelona: Edicions 62**

Aquell vespre, uns armenis em convidaren a la Filharmònica. L'Orquestra Nacional de la seva república hi cantava el *Rèquiem* de Verdi. Em va passar l'atac d'enyorament en sentir, en sordina, l'adéu patètic de Verdi a Manzoni. I dic en sordina perquè jo era molt lluny. Me'n vaig anar al 9 d'agost de 1942, el mateix dia en què les tropes de Hitler pensaven entrar triomfalment a la ciutat assetjada i celebrar el gran àpat a l'hotel Astòria.

El 9 d'agost, les aranyes del sostre resplendien, amb les llàgrimes polides que dringaven. Tot a la Filharmònica era un esclat de llum i alegria. Hi tocaven per primera vegada la *Setena Simfonia* que Xostakòvitx havia dedicat al Leningrad bloquejat.

Com Olga Berggolts, com Anna Akhmatova, que plorava pel marit afusellat i pel fill deportat a Sibèria, el músic també oblidà l'enfrontament amb la cultura oficial així que els nazis envaïren l'URSS. L'elecció era clara: la tradició russa davant de les forces d'ocupació es tornava diàfana. Mai no s'havia canviat el rumb. Fins i tot havia estat així el 1812: la intel·ligència russa podia admirar Napoleó, però no el volien a casa. Hitler havia trencat el pacte germano-soviètic; ja no calia dissimular. El patriotisme rus prenia, de nou, una volada que Stalin sabé aprofitar molt bé. Dmitri Xostakòvitx s'havia presentat com a voluntari els primers dies de la invasió; volia anar al front. Però el refusaren, li van dir que la seva feina era a la ciutat. A la "Leningradskaia Pravda" de l'1 de juliol de 1941, hi trobem les seves reflexions: "Fins avui només coneixia el treball en la pau, i ara estic disposat a agafar les armes. Sé que el feixisme i la fi de la cultura, de la civilització, són una mateixa cosa. Històricament, la victòria del feixisme és absurda. Però també sé que només és possible salvar la humanitat de la mort tot combatent-hi."

Xostakòvitx començà a compondre la *Setena simfonia* durant els primers dies del setge. De tant en tant, escrivia damunt la partitura dues inicials en majúscula: VT, que en rus signifiquen "alarma aèria". Aleshores deixava les notes de l'*allegretto* de la primera part i pujava a les teulades per apagar les bombes incendiàries. L'esclat dels projectils, l'estrèpit de les bombes, la claror dels incendis i el fum negre i dens que s'enlairava cap al cel, un cel roig i desfibrat, devien inspirar-li la composició contra la mort.

Va acabar la primera part de la *Setena Simfonia* el dimecres 3 de novembre de 1941, quan el bloqueig masegava a ciutat. El dimarts 16 de novembre va parlar a la ràdio i s'adreçà a tot el país: "Us parlo des de Leningrad, a les mateixes portes de la nostra ciutat hi ha ferotges combats contra l'enemic, que malda per entrar. Des de les places i els carrers sentim el brogit dels canons. Us parlo, doncs, des del front...". I, tot seguit, explicà com avançava la simfonia.

Xostakòvitx no volia anar-se'n. No ho va fer fins que no li ho ordenaren de manera peremptòria. El 5 de març de 1942 estrenà la simfonia a Kivixev. Els habitants de Leningrad escoltaren els primer acords. Des de la ciutat del Volga els arribava la plasmació musical del seu sofriment. Un *allegretto* suau, gairebé joiós, que va prenent força èpica, un *adagio* de reflexió, introspectiu, i un *allegro non troppo* que es revolta, enèrgic i impetuós. Els entesos diuen que no és la millor composició del músic, però el que és segur és que expressa, alhora, l'ànima de sobreviure a la vesània i la recerca del goig de viure.

El vint-i-nou de març fou interpretada a Moscou. La poetessa Olga Berggolts hi era. Més tard ho explicà a la ràdio: "Vaig veure en Xostakòvitx tan fràgil, tan petit, amb les seves ulleres de carei, gruixudes...I vaig pensar: aquest home és més fort que Hitler." Després estrenaren la simfonia a Londres i a Nova York. Però Xostakòvitx només tenia una obsessió: que fos tocada a la Filharmònica, al cor de la ciutat bloquejada. I és així com la partitura aconseguiria d'arribar a Leningrad el 2 de juliol de 1942. Tot seguit, el director de l'orquestra, Karl Eliasberg, desnodrit i esgotat, començà d'assajar. Tingueren feina a trobar els músics. La majoria s'havien dispersat o bé ja havien mort de fam. El comitè de defensa de Leningrad va manar que els trobessin on fos, a les cases o al front. Només aconseguiren de localitzar setanta-nou músics. Més de trenta ja eren al cementiri.

Els músics arribaven vestits amb el vell frac, que els anava balder, i un manyoc de paper de periòdic sota la pitrera. Al rostre, les empremtes de la distròfia. Però aquell diumenge tocaren la simfonia de Xostakòvitx com mai no ho tornarien a fer. El dia de l'estrena, les dones traieren dels armaris els antics vestits de seda, rebregats i oblidats, i es van posar les joies de la família que encara no havien canviat per pa. Es maquillaren com a senyal de festa. Els homes també duïen frac, esllavissat i enorme. Els que no pogueren entrar a la sala també anaven de gala. A poc a poc, una multitud s'anà agombolant davant de la Filharmònica per sentir la simfonia a través dels altaveus de la ràdio. Totes les emissores de la Unió Soviètica van transmetre la simfonia que, tal com després escriuria Alexis Tolstoi, "havia sorgit de la consciència del poble rus".

El general Friedrich Ferch, cap d'estat major del XVIII exèrcit alemany, va saber que els seus soldats també escoltaven la simfonia per la ràdio. I va manar que els canons desaparessin damunt la zona exacta de la Filharmònica. Però els artillers del general Govorov s'havien avançat: aquell diumenge, els canons soviètics no deixaren descansar les bateries nazis.

Tota la ciutat que encara respirava escoltà en silenci la simfonia que havia nascut directament de les entranyes del seu dolor. Una música que es desbordava com les aigües del Neva, tan fúnebre com les execucions a la fortalesa de Pere i Pau poderosa com *El cavaller de bronze*, closa com els carrers de Dostoievski, i harmoniosa com l'enllaç, dins de l'horitzó, entre el cel i el riu de Leningrad.